

Музика и утеха за една театрална метаморфоза

Вилия Моновска

Кукл
Дом

Фестивалът „Евросцена“ в Лайпциг отбеляза в началото на ноември 2015 г. своя четвъртвековен юбилей с разнообразна програма, включваща 14 спектакъла, XII издание на конкурса „Най-доброто танцово соло“ (по идея на Алан Плател), видеокалейдоскоп, посветен на значимите явления в танца и пърформънс и съпътстващи събития (дискусии, филми, уъркшопи). Значими европейски хореографи и режисьори като Бела Пинтър, Кастелучи, Алан Плател, Ане Тереза де Кийсмакер и други предлагат едно шестдневно околоевропейско пътешествие за всички, изкушени от сценичното изкуство. Тази многоликост изправя зрителя пред трудно предизвикателство, защото всеобхватното проследяване на събитията е невъзможно. По-голямата част от представленията се играят повече от веднъж, но почти винаги паралелно с други.

Също така се очертава като тенденция фестивалът да не пренебрегва детската публика и почитателите на кукления театър (с неговите разновидности). Миналата година в рамките на „Евросцена“ се състоя немската премиера на „Вграждане“ на Веселка Кунчева. Тази година за съжаление нямаше българско участие, но двата спектакъла, за които ще разкажа, бяха не само малко интересни.

„Kefar Nahum“ (Брюксел), в превод „Селото на утехата“, взема името си от Библията. Една актриса в рамките на не повече от два квадратни метра прави зрителите свидетели на своята трансформация. Оскъдното осветление, постоянният музикален фон и черната маса, отвъд която сякаш небитието поглъща чудноватите същества, преживели двеминутната си слава, са елементите на този спектакъл. Минималистично и ярко, въпреки преобладаващия мрак. И много

„Kefar
Nahum“

мрачни истини са заложили в изпълнението на Никол Мосо. В началото тя е почти незабележима, като, разбира се, се разпознава с коя част от своето тяло вдъхва живот и манипулира обектите. Така тя, оставайки в сянка не само заради тъмното си облекло, постепенно се доближава до една екстатична кулминация, за да обедини и слее всички представени фигури в своя организъм. Борбата и инстинктът за оцеляване ръководят изникващите насекомоподобни и само естественият подбор или принципът на по-силния надделява. В крайна сметка всички те живеят може би до три минути, за да се родят следващите, докато и те пропаднат в своето забвение. Въпреки че тези насекомоподобни често се изяждат едни други, изпълнението на безсмислените им действия предизвиква неудържим смях. Така че в никакъв случай не бива да си представяте филм на ужасите или някакви гнусни, отвратителни изчадия. В по-голямата си част тези куклени създания са доста изобретателни и симпатични. Направени са от какви ли не подръчни материали и извикват безброй асоциации. Сигурна съм, че това, което съм видяла и съм си представила за тях, категорично не съвпада с нечие друго виждане. Някои са като извънземни, други са по-сполучливи и от любимите ни анимационни герои, трети са като детските играчки, които всеки някога сам си е сътворявал. Представлението се движи в безсюжетното измерение, в една предвидима структура, но винаги поднася изненади. И цялото действие, омотано в игрова загадка, тече синхронно с музиката. Всеки тон отговаря на случващото се или го предизвиква. И това е като въпросът за яйцето и кокошката – самите творци не са способни да отговорят кое първо е възникнало. Целият този

омагьосан свят на причудливи творения е сякаш като научно-философска фантастика. Много са метафорите, които изплуват в съзнанието – например тази за кратката употреба на даден предмет и скоропостижното му захвърляне на боклука. Или всякакви теории, свързани с еволюцията. Или опасността каквото си представяш, да се сбъдне или по-точно да те отведе към неочаквана метаморфоза. Както се случва и с актрисата. Дистанцирана и отчуждена от своите кукли в началото, тя става все по-силно участваща в техния сценичен живот, докато накрая самата се превръща в насекомо, после в друго и т.н., докато застине миг преди да падне от масата и да изчезне като своите предшественици. Един мрачен кошмар, потъващ отново в мрак и сякаш оживял от въображението на Кафка. Неизбежно е да се сетим за Кафка, макар неговото „Преображението“ да няма нищо общо със спектакъла на Никол Мосо. Защото тя ни развежда през биологичното богатство на своите илюзорни видове, докато впоследствие прави аутопсия на една душа, обладана от мощни сили, завладяна от инерцията на заобикалящата я реалност и самоунищожаваша своята същност. И дали този танц на превъплъщението е акт на безсилие, или напротив, на желание, остава отворена тема. Не знам каква утеха би могла да ни донесе тази истина. Дано този спектакъл да е селото на насекомите, което съществува единствено в нашите сънища. Тогава утехата ни ще се състои в това, че подобно чудо никога няма да се сбъдне. Макар че чудесата на Христос в Кефар Наум наистина са се сбъждали.

Лъчезарна и ведра компенсация се явява „Училищният двор“ от Франция („La cour d'école“). Този спектакъл е като повеи на вятъра в първия слънчев ден на годината, когато тръпки на безгрижие и пълна лекота те завладяват, а лицето ти сякаш се е сдобило с нова кожа. Именно вятърът е един от ключовете към това представление, присъстващ завоалирано във френското заглавие под формата на игра на думи. Но тук не искам да намесвам моя нулев френски. Факт е, че понятието „детско представление“ е твърде условно. Да, единствено децата провиждат постоянно около себе си този свят на звуци и игра, в който двамата музиканти на сцената ни въвеждат. Но е толкова прекрасно и един възрастен да си припомни това усещане! „Училищният двор“ е историята на едно приятелство, започнало като невинно музикално надиграване. Пристигащият нахлува в нова територия, а обитаващият я се опитва да я запази непокътната. Постепенно музиката разтопява тази дистанция. И двамата научават нови неща,

и двамата откриват нови духовни приключения. Но не това е най-интересното. Всеки познава кларинета, саксофона и мандолината. Всеки познава ударните инструменти. Само че не и в този вид. На сцената ни причакват, появяват се и се наслаждат едни върху други напълно непознати и трансформирани инструменти и механизми за музика. Свирещ килим, музикално дърво, чиито консервни листа не „дрънчат“ фалшиво, птици-барабанисти, задвижвани от система от колела, вятъроинструмент и още много други. Експеримент със звуците, които човешкото ежедневие може да произведе и произнесе, както и тяхното събиране не просто в мелодии, а в човешки симфонии. Защото музиката на Джералд Шанар и Силвайн Наллет е като енциклопедия на чистите усещания, която първоначално смятаме за нереална. За артистичната си кариера двамата събират вдъхновение именно от работата си с деца, които „учат“ на музика. Или по-скоро заедно с тях се гмуркат в едни непознати досега музикални сфери. И мога да си представя как децата се превръщат в откриватели, същите като своите учители, точно както и остават хипнотизирани до края на представлението. Със сигурност още не са способни да сглобяват и измайсторяват авторски инструменти, като вече патентованите от Шанар и Наллет, но със своите сетива дообогатяват енергията, струяща от сцената. Такива открити и пулсиращи сетива са нужни, за да „разкодира“ „Училищният двор“. Когато тази музикално-игрова маневра приключи, зрителят неизменно крепи нови мечти в шепите си и едва се сдържа да не ги затананика, колкото му глас държи. И в това се състои метаморфозата на публиката.

И докато от „Kefar Nahum“ бегло се приплъзва един неосъзнат страх, то „Училищният двор“ го ликвидира напълно. Хората все пак не са насекоми и едва ли някога ще бъдат. Но и тези насекомоподобни биха могли да се наслаждават по същия начин на музиката, както и човешките души. Кой твърди, че това не е възможно? Тогава нека погледа повече куклен театър.

За пореден път се убеждавам, че названията понякога нямат значение. Театър на фигурите, театър на обектите, куклен театър, детско представление и пр. – всичко това просто би могло да обозначи удовлетворението, че си видял нещо „неповторимо“. И видяното наистина едва ли ще се повтори, за сметка на тази сгриваща наслада. Сигурно на следващото издание на „Евросцена“. Доколкото една година може да е утеха, когато истинското, ежедневно училище съвсем не е като да си свириш на двора. Затова и тези моменти са толкова ценни. ■